

REPUBLIKA
SLOVENIJA
VRHOVNO
SODIŠČE

Sklep II Ips 995/2006

Sodišče: Vrhovno sodišče

Oddelek: Civilni oddelek

ECLI: ECLI:SI:VSRS:2009:II.IPS.995.2006

Evidenčna številka: VS0011876

Datum odločbe: 16.04.2009

Opravljalna številka II.stopnje: VSL I Cp 209/2006

Senat:

Področje: ZAVAROVALNO PRAVO

Institut: življenjsko zavarovanje - ničnost zavarovalne pogodbe - čas nastanka zavarovalnega primera - neresničnost prijave - nepopolnost prijave - zamolčanje pomembnih dejstev ob sklenitvi pogodbe

Zveza: ZOR člen 52, 898, 898/1, 898/2, 908, 909

Jedro

Presoja toženkine (ne)upravičenosti odkloniti izplačilo zavarovalne vsote, ki sta jo sodišči prve in druge stopnje opravili le znotraj okvira določb 908. in 909. člena ZOR, je pomanjkljiva, saj izhaja iz podmene o neoporečnosti zavarovalnega primera - torej smrti pravne prednice tožnikov kot za obe pogodbeni stranki ob sklenitvi življenjskega zavarovanja negotovega dogodka v pomenu določbe prvega odstavka 898. člena ZOR. Ko je ob sklenitvi zavarovalne pogodbe zavarovalni primer že nastal, oziroma če je ob sklenitvi že bil v nastajanju ali je bilo gotovo, da bo nastal, je namreč po določbi drugega odstavka 898. člena istega zakona zavarovalna pogodba nična.

Izrek

Reviziji se ugodi, sodbi sodišč druge in prve stopnje se razveljavita in se zadeva vrne sodišču prve stopnje v novo sojenje.

Odločitev o stroških revizijskega postopka tožene stranke se pridrži za končno odločbo.

Obrazložitev

1. Sodišče prve stopnje je ugodilo tožbenemu zahtevku in toženi stranki naložilo izplačilo vsakemu od tožnikov po 1.768.223,60 SIT (sedaj 7.378,67 EUR) pripadajoče zavarovalne vsote na podlagi pogodbe o

življenjskem zavarovanju z udeležbo na dobičku in možnostjo rentnega izplačila, sklenjene za čas od 1. 3. 1997 dalje med toženo zavarovalnico in pravno prednico tožnikov, ki je 23. 6. 2003 umrla zaradi pljučnega edema kot posledice razsejanega malignega melanoma. Tožena stranka, ki je za pravo zdravstveno stanje žene prvega tožnika in matere drugega tožnika in tretje tožnice zvedela šele po njeni smrti, je namreč izplačilo zavarovalne vsote odklonila in pred pravdo tožnikom povrnila le odkupno vrednost police ter dobiček. Kot nosilni razlog za odločitev o ugoditvi zahtevku tožnikov je sodišče prve stopnje štelo, da tožena stranka spričo nastopa zavarovalnega primera ne more (več) razdreti pogodbe zaradi zamolčanja za njeno sklenitev pomembnih okoliščin, sicer pa nima za odklanjanje izplačila zavarovalne vsote opore ne v določbah 908. ali 909. člena ob sklenitvi zavarovanja še veljavnega Zakona o obligacijskih razmerjih (ZOR), niti v določilih njenih splošnih pogojev zavarovanja.

2. Sodišče druge stopnje je pritožbo tožene stranke zavrnilo in potrdilo izpodbijano sodbo s pritrditvijo razlogom sodišča prve stopnje.

Navedbe revidentke

3. Zoper sodbo sodišča druge stopnje je tožena stranka vložila revizijo. Izpodbija jo sklicujoč se na revizijska razloga bistvene kršitve določb pravnega postopka in zmotne uporabe materialnega prava. Njenih pritožbenih trditev, da pravna prednica tožnikov ni spoštovala načela vestnosti in poštenja ter da je bil spoštovan rok iz določbe tretjega odstavka 908. člena ZOR, sodišče druge stopnje ni ocenilo; zato sodba nima razlogov o tem in je v tem delu ni mogoče preizkusiti – s čimer je po mnenju revidentke podana kršitev določb postopka iz prvega odstavka 339. člena ZPP pred sodiščem druge stopnje. Materialnopravno zgrešeno pa je stališče sodišča, da v ZOR ni urejena situacija, ko zavarovalnica zve za (ne)namerno neresnično zamolčanje ali prijavo šele, ko je zavarovalni primer že nastopil. Podlaga za odklonitev izplačila zavarovalne vsote je po prepričanju revidentke tako v mnenju njenega cenzorja z dne 30. 7. 2003 in povezano s tem mnenjem v določbi tretjega odstavka 908. člena ZOR, kot tudi v temeljnih načelih obligacijskopравnih razmerij. Sploh pa se morajo pravne norme, ki niso v skladu z močnejšo in višje rangirano moralno normo vestnosti in poštenja, pred njo vselej umakniti na način, ki preprečuje možnost nemoralnega okoriščenja brez opravičljivega razloga. Tožena stranka predlaga spremembo pravnomočne sodbe v smeri zavrnitve zahtevka tožnikov, podredno pa razveljavitev sodb sodišč obeh stopenj in vrnitev zadeve sodišču prve stopnje v novo sojenje.

4. V skladu z določbami 375. člena Zakona o pravnem postopku (ZPP) je bil izvod revizije poslan tožnikom, ki nanjo niso odgovorili, ter Vrhovnemu državnemu tožilstvu Republike Slovenije.

5. Revizija je utemeljena.

6. Podan je revizijski razlog zmotne uporabe materialnega prava. Določbe 908. in 909. člena ZOR, na katere se sodišči prve in druge stopnje sklicujeta v oporo izpodbijani odločitvi (primerjaj z določbami 932. in 933. člena v vsebinsko domala identičnih besedilih sedaj veljavnega Obligacijskega zakonika), so namenjene varstvu zavarovalnice pred nezakriviljenimi nesorazmerno velikimi ekonomskimi riziki, z njej dano korekturno možnostjo vzdrževanja njihove sorazmernosti in s tem ohranjanja vzajemne aleatornosti kot (dopustne) kavze zavarovalne pogodbe. Poglavitni element rizika je namreč negotovost nastanka dogodka, ki se lahko kaže v tem, da je negotov sam nastanek dogodka, ali pa le čas, v katerem bo nastal (prav slednje velja pri življenjskem zavarovanju, ko je dejstvo smrti zavarovane osebe sicer povsem gotovo, vendar obstaja negotovost glede časa, kdaj bo do tega prišlo). Element aleatornosti je torej nujna sestavina kavze sleherne zavarovalne pogodbe. Če tega elementa ni, tudi ni dopustne podlage zavarovanja in je pogodba (zavarovalna)

nična (52. člen ZOR); vendar je obstoj tega elementa, četudi v že okrnjenem obsegu, v določbah 908. in 909. člena ZOR nujno še inkorporiran, saj sicer ne bi mogle biti predvidene sankcije, kot je izpodbojnost (908. člena) ter opcijska izjava zavarovalnice, da razdira pogodbo ali da zvišuje premijo (909. člen).

7. Presoja toženkine (ne)upravičenosti odkloniti izplačilo zavarovalne vsote, ki sta jo sodišči prve in druge stopnje opravili le znotraj okvira določb 908. in 909. člena ZOR, je pomanjkljiva, saj glede na doslej obrazloženo očitno izhaja iz podmene o neoporečnosti zavarovalnega primera - torej smrti pravne prednice tožnikov kot za obe pogodbeni stranki ob sklenitvi življenjskega zavarovanja negotovega dogodka v pomenu določbe prvega odstavka 898. člena ZOR. Ko je ob sklenitvi zavarovalne pogodbe zavarovalni primer že nastal, oziroma če je ob sklenitvi že bil v nastajanju ali je bilo gotovo, da bo nastal, je namreč po določbi drugega odstavka 898. člena istega zakona zavarovalna pogodba nična; ničnost pogodbe pa bi bil upošteven razlog za toženkino odklonitev izplačila zavarovalne vsote tožnikom ne glede na sankcije, predvidene za kršitve oziroma opustitve obveznosti sklenitelja zavarovanja v določbah 908. in 909. člena ZOR.

8. Materialnopravno pravilen proces odločanja o utemeljenosti zahtevkov tožnikov bi torej moral spričo doslej nanizanih razlogov potekati na dveh ravneh. Obseg prve je začrtan z določbami 898. člena ZOR, ki odkazujejo na sankcijo ničnosti zavarovalne pogodbe tudi tedaj, ko je bil zavarovalni primer ob njeni sklenitvi "že v nastajanju ali je bilo gotovo, da bo nastal". Sodišči prve in druge stopnje te presoje (namreč neposredno v pomenu določb prvega in drugega odstavka 898. člena ZOR) nista opravili, čeprav so bile pri sklenitvi zavarovanja že v času več kot tri leta pred sklenitvijo pogodbe ugotovljene (in ob sklenitvi pogodbe zavarovalnici zamolčane) metastaze malignega melanoma. Ker je ta ocena v razlogih pravno močne sodbe materialnopravno zmotno izostala – tako v smeri morebitne preobrazbe abstraktne možnosti nastopa zavarovalnega primera že v konkretno po eni strani, kot tudi po drugi strani v smeri pomena dejstva, da je do smrti pravne prednice tožnikov vendarle prišlo več kot šest let po sklenitvi pogodbe – je tudi dejansko stajalo ostalo s tem v zvezi nepopolno ugotovljeno. Za to oceno namreč ne zadošča sklicevanje v sodbi sodišča prve stopnje (kot odgovor na mnenje cenzorja tožene stranke o nemožnosti ozdravitve pri metastatskem malignem melanomu) na mnenje izvedenca, da "je ozdravitev pri metastatskem malignem melanomu teoretično možna". Brez okvantificiranja tako nakazane možnosti slednja ne dosega ravni za presojno upoštevne dejanske ugotovitve.

9. Šele po morebitni izključitvi obstoja ničnostnega razloga iz 898. člena ZOR pride v poštev presoja na ravni izbire z določbami 908. in 909. člena istega zakona predvidenih sankcij za neresničnost ali nepopolnost zavarovančeve prijave okoliščin, ki so pomembne za ocenitev nevarnosti. Tudi v tem segmentu odločanja, na katerega sta se omejili sodišči prve in druge stopnje, je materialnopravno zmotno stališče v pravno močni sodbi, ki bi ob njegovi dosledni izpeljavi privedlo do pravno nevzdržnega sklepa, da zavarovalnica v primeru namerne neresnične prijave ali zamolčanja nima več nobene možnosti upreti se izplačilu celotne zavarovalne vsote po nastanku zavarovalnega primera – četudi je šele tedaj zvedela za neresničnost prijave. Za tak primer je namreč z določbo četrtega odstavka 909. člena ZOR predvideno zmanjšanje zavarovalne vsote v sorazmerju med stopnjo plačanih premij in stopnjo premij, ki bi morale biti plačane glede na resnično nevarnost. Po pravilih sklepanja "od večjega na manjše" ni ovir za uporabo te določbe (toliko bolj) tudi za primere namerne neresnične prijave ali zamolčanja, čeprav je uvrščena v okvir sankcij za nenamerno neresničnost ali nepopolnost prijave – vse seveda pod predpostavko predhodne izključitve možnosti uporabe ničnostne sankcije. Uporabe določb četrtega odstavka 909. člena ZOR pa v danem primeru tudi ne bi preprečevalo zgolj razlogovanje sodišča prve stopnje, da tožena stranka ni izkazala, za koliko bi se morala odškodnina zmanjšati glede na ugotovljeni riziko, saj gre za vprašanje pravilne uporabe materialnega prava znotraj zahtevka tožnikov, ki terjajo izplačilo celotne zavarovalne vsote in čemur se tožena stranka v celoti upira (glej tudi še določbo 285. člena ZPP).

10. Glede na vse obrazloženo je bilo treba torej sodbi sodišč druge in prve stopnje na podlagi določbe drugega odstavka 380. člena ZPP razveljaviti in vrniti zadevo sodišču prve stopnje v novo sojenje. Vsi napotki za novo sojenje so vsebovani že v razlogih za sprejeto odločitev.

11. Izrek o stroških revizijskega postopka tožene stranke temelji na določbi tretjega odstavka 165. člena ZPP.

Datum zadnje spremembe: 27.03.2019